

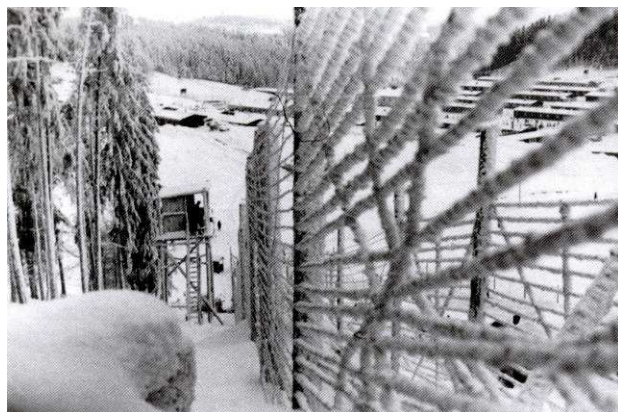
Téma: Jak se zacházelo s historií koncentračního tábora Flossenbürg Modul: Porovnávání fotografií

Faktické informace: Oplocení a strážní věže

Již první fáze výstavby koncem roku 1938 zahrnovala typické stavební prvky koncentračního tábora. Celý areál byl v této době obehnán dvou- až třířadým plotem, který ještě nebyl pod proudem. Na vnitřní straně plotu byly upevněny bariéry z ostnatého drátu, aby byl útěk z tábora ještě více znesnadněn.

Přístup k táboru a vězeňskému areálu byl možný pouze kolem strážního domku. Okolo areálu tábora stály v prvních letech jeho existence dřevěné strážní věže, vzdálené od sebe asi 50 metrů. Tyto strážní věže byly obsazeny ozbrojenými příslušníky SS.

V roce 1942 byly dřevěné strážní věže nahrazeny věžemi ze žuly. Plány na tuto přestavbu začaly už v roce 1940. Zároveň plánovalo vedení tábora obehnat vězeňský areál dvouřadým plotem nabitým elektrickým proudem. Tento plot byl dokončen v roce 1943.

Soukromé snímky jednoho z dozorců koncentračního tábora Flossenbürg, zima 1939/40. Fotografie: Gisela Balachamis, Bonn, otištěno v: KZ-Gedenkstätte Flossenbürg / Stiftung bayerische Gedenkstätten (Hrsg.): Konzentrationslager Flossenbürg 1938–1945. Katalog zur ständigen Ausstellung, Flossenbürg 2008, str. 55, 145.

Ze vzpomínek Rakušana Josefa Kohouta:

„Často se také stávalo, že někteří vězni ztratili nervy a ze zoufalství se sami rozběhli k plotu, aby byli zastřeleni a vysvobozeni od svého trápení, hladu a mučivě těžké práce.“

Zdroj: Heinz Heger: Die Männer mit dem Rosa Winkel. Der Bericht eines Homosexuellen über seine KZ-Haft von 1939-1945, 4. Aufl., Merlin-Verlag, Hamburg 1993.

Hans Neumann sepsal pod pseudonymem Heinz Heger vzpomínky bývalého vězně Josefa Kohouta, které zveřejnil v roce 1972. Josef Kohout, narozen 1915 ve Vídni, byl v roce 1939 zatčen kvůli své homosexuální orientaci a o pár měsíců později byl převezen do koncentračního tábora Sachsenhausen. V koncentračním táboře Flossenbürg byl vězněn od roku 1941 až do osvobození tábora americkou armádou v dubnu 1945.

Opakovaně se stávalo, že se vězni pokusili z koncentračního tábora uprchnout. Tresty za pokus o útěk byly kruté: Většinou byli uprchlíci před očima ostatních vězňů dehonestováni, bití a poté oběšeni na šibenici, jako například jednou na Štědrý večer osm ruských vězňů, kteří se pokusili utéct předchozí den. V oploceném kamenolomu bylo hlídkami SS považováno za útěk už jen to, když se někdo přiblížil k drátěnému plotu více než na pět metrů. V takovém případě zastřelili příslušníci SS vězně bez varování.

Přestože byl koncentrační tábor Flossenbürg obehnán plotem a dobře střežen, mohli do něj obyvatelé obce Flossenbürg zvnějšku snadno nahlédnout. Také když byli vězni příležitostně nasazeni na práci ve vesnici, mohli si její obyvatelé udělat představu o tom, jak se s nimi v táboře zachází.

Ze vzpomínek dánského diplomata Jørgen Mogensen:

„Jednoho slunného letního dne jsem viděl přicházet z lesa matku s několika dětmi. Nesli košíky plné jahod a posadili se do trávy před ostnatým drátem, aby si vychutnali pohled na život v táboře, zatímco jedli jahody. Obzvláště fascinující musel být dlouhý průvod nosičů mrtvol na cestě do krematoria. Mrtvá těla zajatců, kteří zemřeli táborovou „přirozenou smrtí“, tedy neustálým hladem a dlouhým vyčerpáním, byla tak vyzáblá, že mohla ležet na márách po dvou, spodní s hlavou mezi nohama vrchního. Pohled na rodinku byl příliš i pro ukrajinského pomocného dozorce, a tak poslal uraženou rodinu pryč. Když jsem později slyšel, jak Němci tvrdili, že neměli tušení, co se v táboře odehrávalo, (...) musel jsem myslet na to, jak si tato rodina dopřála příjemný odpočinek u ostnatého drátu. (...)“

Zdroj: Jørgen Mogensen: Die große Geiselnahme. Letzter Akt 1945, Kopenhagen 1997, str. 24.

Dánský diplomat Jørgen Mogensen byl od července 1944 do dubna 1945 vězněn ve Flossenbürgu v táborovém vězení.

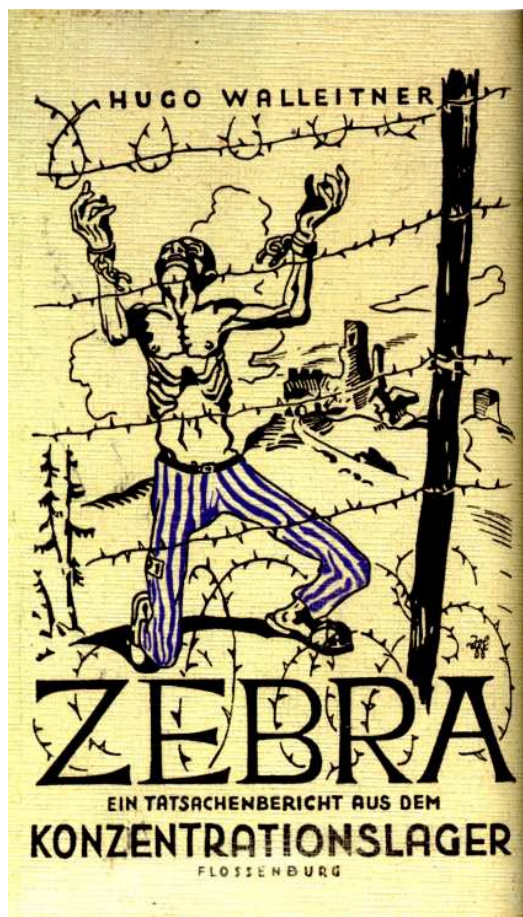
Po osvobození koncentračního tábora 23. dubna 1945 armádou Spojených států zůstaly ploty nejprve stát. Američané totiž od července 1945 do jara 1946 využívali baráky v prostoru určeném pro vězně jako válečný zajatecký tábor pro příslušníky SS. Poté byl areál koncentračního tábora do konce roku 1947 využíván jako ubytovací tábor pro tzv. Displaced Persons („DPs“ = lidé cizí státní příslušnosti, kteří se po osvobození zdržovali v Německu). Protože se nejednalo o zajatce, byly v tomto období ploty okolo bývalého vězeňského prostoru téměř kompletně odstraněny.

V zadním prostoru areálu Památníku dodnes stojí tři z původních šesti žulových strážních věží. V roce 1946 založilo několik DPs, kteří byli ubytováni v areálu bývalého koncentračního tábora, „Realizační výbor pro stavbu pomníku a kaple v koncentračním táboře Flossenbürg“. Výbor se snažil o politickou a finanční podporu pro stavbu kaple a založení památníku. Koncem května 1947 byla slavnostně vysvěcena pamětní místa „Údolí smrti“ a kaple „Ježíš v žaláři“.

Při budování památníku „Údolí smrti“ sem byly přesunuty dosud zachovalé sloupy oplocení a bývalá táborová brána. Samotná kaple byla vybudována ze žulových kamenů tří strážních věží, které byly strženy výhradně za tímto účelem. Přímo vedle kaple se dochovala jedna strážní věž, která měla sloužit jako zvonice pro kapli. Na střechu věže byl umístěn kříž.

Poté co byl tábor pro Displaced Persons rozpuštěn, převzal Bavorský stát zodpovědnost za areál tábora a pamětní prostory. Nejprve se o Památník staral Bavorský úřad pro odškodnění, od roku 1952 potom Bavorská správa státních zámků, zahrad a rybníků. Tato organizace nechala v roce 1966 ve strážní věži vedle kaple vybudovat dámské a pánské toalety a upevnit na věži dobře patrný štítek „00“. Protože ale pracovníkům Bavorské správy zámků připadal kříž na strážní věži ve spojení s toaletami nevhodný, sejmuli ho ze střechy dolů. Toalety jsou ve věži dodnes, ale už nejsou v provozu.

→ Tři zachované strážní věže, 2008. Foto: Miloslav Man.

Také v kresbách, které vytvořili vězni během nebo po skončení jejich uvěznění ve Flossenbürgu, se opakovaně objevuje plot nebo strážní věže.

← Hugo Walleitner: Ilustrace z obálky k vlastní knize: „Zebra. Ein Tatsachenbericht aus dem Konzentrationslager Flossenbürg“, Bad Ischl 1946.

Rakušan Hugo Walleitner (1909-1982) byl v roce 1941 kvůli své homosexuální orientaci odsouzen do vězení. V roce 1942 se dostal do koncentračního tábora Flossenbürg, kde musel jako vyučený grafik pracovat pro SS v „malířské dílně“. Přežil uvěznění v koncentračním táboře a vydal v roce 1946 vlastním nákladem výše uvedenou knihu s 34 ilustracemi.

Prameny a literatura:

- o Benz, Wolfgang; Distel, Barbara (Hgg.): Flossenbürg. Das Konzentrationslager und seine Außenlager. München 2007.
- o Heigl, Peter: Konzentrationslager Flossenbürg in Geschichte und Gegenwart, Regensburg 1989.
- o KZ-Gedenkstätte Flossenbürg / Stiftung Bayerische Gedenkstätten (Hrsg.): Konzentrationslager Flossenbürg 1938-1945. Katalog zur ständigen Ausstellung, Göttingen 2008.
- o KZ-Gedenkstätte Flossenbürg (Hrsg.): Konzentrationslager Flossenbürg 1938-1945. Ausgewählte Texte und Bilder der Ausstellung zur Lagergeschichte, Flossenbürg 2007.
- o Mogensen, Jørgen L. F.: Die große Geiselnahme. Der letzte Akt 1945, Kopenhagen 1997, S. 24-30
- o Skriebeleit, Jörg: „Alles muss verschwinden, was den Charakter des Lagers trägt, die Baracken, der Eingang, die Wachtürme“. Das Gelände des KZ Flossenbürg zwischen 1945 und 1949. In: Dachauer Hefte 19, 2003, S. 180-200.
- o Skriebeleit, Jörg: Text (in Kopie) von J. Skriebeleit zu Bonhoeffer-Tafel im Arresthof u.a. Kap. 8.2 S. 330-348.